

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ПАРТІЙНОГО БУДІВНИЦТВА»
(для аспірантів)**

Київ-2018

Підготовлено доцентом кафедри філософії та політології Пугач В.Г.

Затверджено на засіданні кафедри філософії та політології

(протокол № 8 від 22 березня 2018 р.

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук МАУП (протокол №8 від 29 березня 2018 р.)

Пугач В.Г. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни «Основи партійного будівництва» (для аспірантів). – К.: МАУП, 2018. – 22 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи партійного будівництва», орієнтовну тематику рефератів, питання для самостійного самоконтролю, список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018

Пояснювальна записка

Невід'ємною складовою демократичної політичної системи є політичні партії, які відіграють важливу роль зв'язуючої ланки між суспільством та державою. Розвинена багатопартійна система – необхідна умова політичного плюралізму і справжньої демократії. Відтак, суттєво зростає теоретико-методологічний та практичний інтерес до проблеми партієтворення в умовах формування демократичної –конкурентної та плюралістичної – партійної системи в сучасній Україні, де політичні партії перетворюються на структурний елемент механізму організації та реалізації державної влади. Тож, основна **мета** курсу «Основи партійного будівництва» полягає у формуванні теоретичного базису з проблем партійного будівництва. У зв'язку з цим наголос робиться на політичній партії як суб'єкті публічної політики, розгляді партійного будівництва як процесу, поглибленому вивченні ефективних технологій партійного будівництва.

Завдання курсу наступні:

- сформулювати поглиблене знання з теорії політичних партій з особливим наголосом на новітні наукові доробки щодо розуміння ролі політичної партій в сучасному суспільстві, характеру їх функціонування та розвитку;
- ознайомити з технологією партійного будівництва, основними складовими процесу будівництва політичної партії;
- систематизувати знання про найбільш типові помилки в процесі партійного будівництва;
- вироблення стійких вмій та навичок самостійного аналізу і оцінки важливих сегментів процесу партієтворення.

Для досягнення поставлених цілей та виконання завдань необхідно **знати:**

- чинники, які впливають на виникнення політичних партій та способи їх утворення;
- організаційні типи політичних партій;
- сучасні тенденції у розвитку політичних партій та у структуруванні партійного спектру;
- алгоритм партійного будівництва;
- складові партійного брендінгу;
- фактори, які впливають на ефективність діяльності політичної партії;
- моделі політичних партій сучасної України.

вміти:

- екстраполювати теоретико-методологічні знання у практику партійного будівництва;
- діагностувати найбільш складні задачі процесу партійного будівництва;
- виявляти основні критерії, за якими оцінюється якість політичної партії, її дієдатність та обирати ефективні методи забезпечення функціональності політичної партії;
- визначати соціальну базу та електоральну базу політичної партії;
- типологізувати внутрішньопартійні конфлікти, прогнозувати можливі варіанти їх розвитку та розробляти обґрунтовані рекомендації щодо їх розв'язання;
- комплексно аналізувати та оцінювати процес партійного будівництва в сучасній Україні.

Вивчення дисципліни «Основи партійного будівництва» передбачає самостійну роботу аспіранта, в ході якої він не лише оволодіває навчальним матеріалом, але й набуває додаткових знань з даного курсу, підвищує рівень своїх фахових та дослідницьких вмінь й навичок. Самостійна робота аспіранта сфокусована на пошук та опрацювання нової літератури з

конкретної теми, написання есе, контрольних робіт, а також виконання певних завдань прикладного характеру.

В результаті вивчення дисципліни «Основи партійного будівництва» аспірант набуває комплекс сучасних знань про алгоритм партійного будівництва, особливості функціонування та управління політичною партією; поглиблює свої знання про основні закономірності й тенденції розвитку політичного життя суспільства, а також місце та роль політичних партій в сучасному політичному процесі.

Змістовні модулі дисципліни «Основи партійного будівництва»:

Модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни «Основи партійного будівництва».

Модуль 2. Партійне будівництво як процес.

Модуль 3. Управління діяльністю політичної партії.

Міжпредметні зв'язки. Предмет вивчення дисципліни «Основи партійного будівництва» щільно пов'язаний з проблематикою інших дисциплін, знання яких необхідне аспіранту для вивчення курсу. Зокрема, простежується зв'язок з низкою бакалаврських та магістерських курсів, зокрема, «Партологія», «Політичні ідеології», «Політичні зв'язки з громадськістю», «Іміджологія», «Політичні комунікації», «Вибори та виборчі системи», «Мас-медіа та політика», «Політичний аналіз».

Мета організації самостійної роботи аспірантів. Самостійна робота аспірантів одна з провідних форм освітнього процесу. Глибоке розуміння питань багато в чому залежить саме від самостійної роботи в процесі підготовки рефератів, контрольних робіт, доповідей, есе. Самостійна робота аспірантів спрямована на те, щоб аспірант був не лише пасивним споживачем знань, але й активним його творцем, котрий вміє сформулювати проблему, аналізувати шляхи її розв'язання, що передбачає орієнтацію на активні

методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей аспірантів, розвиток вмінь творчого застосування вже набутих знань. Тож, **мета** організації самостійної роботи аспірантів полягає у інтенсифікації вивчення матеріалу, стимулюванні аспірантів до опрацювання додаткових матеріалів з різних джерел, розвитку пізнавальних здібностей, творчої активності аспірантів.

Самостійна робота аспірантів передбачає:

1. Самостійне опрацювання певної частини курсу засобом написання контрольних робіт, есе, рефератів, повідомлень, виступів.
2. Роботу з науковою літературою та першоджерелами, підручниками та періодичною літературою.
3. Позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих та актуальних питань на науково-практичних конференціях, науково-практичних семінарах, круглих столах.
4. Консультації викладачів.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з дисципліни

«Основи партійного будівництва»

Тематичний план дисципліни

«Основи партійного будівництва»

Назва змістовного модуля і теми	
Змістовний модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни «Основи партійного будівництва»	
1	Основи партійного будівництва як навчальна дисципліна та політична практика
2	Теорія політичних партій в системі соціально-політичного знання
3	Політична партія – інститут суспільства
4.	Криза партій та партійної демократії
Змістовний модуль 2. Партійне будівництво як процес	
4	Складові процесу партійного будівництва. Партійна ідеологія
5	Соціальна база політичної партії
6	Складові процесу партійного будівництва. Мережа партійних функціонерів. Активісти та прибічники партії
7	Складові процесу партійного будівництва. Організаційна структура політичної партії
8	Складові процесу партійного будівництва. Партійний фандрейзинг
Змістовний модуль 3	

Управління діяльністю політичної партії	
9	Архітектура управління сучасною політичною партією
10	Імідж політичної партії
11	Основні напрямки діяльності політичної партії
<i>Разом годин: 120</i>	

МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни «Основи партійного будівництва»

Тема 1. Основи партійного будівництва як навчальна дисципліна та політична практика

1. Партійне будівництво як невід'ємна складова політичного процесу.
2. Партійне будівництво як напрямок політичного менеджменту.
3. Основні принципи та функції партійного менеджменту.

Тематика рефератів

1. Взаємозв'язок між політичними партіями та іншими політичними інститутами.
2. Політична партія як механізм організації та здійснення державної влади.
3. Основні проблеми партійного будівництва.
4. Партійне будівництво як сфера діяльності політичного менеджера.

Питання для самоконтролю

1. Управління сучасною партією.
2. Методологія та методика вивчення політичних партій.
3. Дослідницькі моделі.

Література: [3, 12, 19, 23]

Тема 2. Теорія політичних партій в системі соціально-політичного знання

1. Політична партія: поняття, етапи розвитку.

2. Проект К.Джанди.
3. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій у працях М.Острогорського, М.Міхельса.

Тематика рефератів

1. Зародження та розвиток теорії політичних партій.
2. Закономірності розвитку партій: погляд Дж. С.Міллія.
3. Сучасна теорія політичних партій: основні ідеї та представники.

Питання для самоконтролю

1. Поняття «партія» в тлумаченні М.Дюверже.
2. Основні положення «класичної» теорії політичних партій.
3. Партійна проблематика в працях ідеологів американської незалежності.

Література: [3, 11, 12, 15, 16, 20, 27, 29, 38, 42]

Тема 3. Політична партія – інститут суспільства

1. Типологія політичних партій: різноманітність критеріїв.
2. Теорія «картельних партій» Р.Катца та П.Мейра.
3. Специфіка популістських партій.

Тематика рефератів

1. Новітні тенденції у розвитку організації та діяльності партій в умовах постіндустріального суспільства.
2. Проблема типології політичних партій.
3. Політична партія як інститут громадянського суспільства.
4. Роль політичної партії в сучасному суспільстві.

Питання для самоконтролю

1. Політична партія як соціальний феномен.
2. Політичні партії в структурі суспільно-політичних процесів.

3. Поняття «стратархії» С.Ельдерсвельда.

Література:[8, 11, 14, 19, 33, 34, 42, 43]

Тема 4. Криза партій та партійної демократії

1. Критика репрезентативної демократії.
2. Деідеологізація сучасних політичних партій.
3. Причини занепаду політичних партій (за Е.Хейвудом).
4. Маргіналізація політичних партій.

Тематика рефератів

1. Криза політичних партій: причини, наслідки.
2. Ідеологічна криза сучасних українських партій.
3. Партійна криза та її вплив на демократію.
4. Соціальні причини кризи політичних партій.

Питання для самоконтролю

1. Симптоми кризи політичних партій.
2. Взаємозв'язок між кризою політичних партій та сучасною демократією.

Література: [9, 14, 15, 19, 21, 34]

МОДУЛЬ 2. Партійне будівництво як процес

Тема 5.Складові процесу партійного будівництва. Партійна ідеологія.

1. Проектування суспільно-політичного життя: зміст основних ідей традиційних політичних ідеологій.
2. Взаємозв'язок партійної ідеології та програмних документів політичної партії.
3. Основні компоненти єдиного партійного стилю.

4. Специфіка «молекулярних» ідеологій.

Тематика рефератів

1. Концепт ідеології: досвід політико-філософського осмислення.
2. Сучасна ідеологічна картина політики.
3. Політичні ідеології як чинник подолання політичної індиферентності сучасного суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Основні елементи партійної ідеології.
2. Правила анонсування ідеології політичної партії.
3. Залежність партійних стартапів від чинного виборчого та партійного законодавства.

Література: [1, 2, 3, 12, 14, 17, 21]

Тема 6. Соціальна база політичної партії

1. Змістовні компоненти категорії «соціальна база політичних партій».
2. Значення соціальної бази для політичної партії.
3. «Соціальна база» та «електоральна база» політичної партії: основні відмінності.
4. Основні властивості «соціальної бази».

Тематика рефератів

1. Аналіз сегментів соціальної бази політичної партії (на вибір).
2. Соціальні та психологічні механізми рекрутування прихильників політичної партії.
3. Соціальна база як критерій ефективності діяльності політичної партії.
4. Соціальна база право радикальних політичних партій: політологічний аналіз.

5. Соціальна база «лівих» політичних партій.

Питання для самоконтролю

1. Соціальні засади партійної підтримки.
2. Соціальна база нових типів політичних партій.
3. Соціальна база провідних політичних партій в Україні та специфіка їх електоральної підтримки.

Література: [1, 4, 12]

Тема 7. Складові процесу партійного будівництва. Мережа партійних функціонерів. Активісти та прибічники партії.

1. Базовий підхід щодо «вербування» партійних функціонерів.
2. Партійні функціонери та активісти партії.
3. Особливості регіонального партійного будівництва.

Тематика рефератів

1. Партійно-політична робота: теоретичні засади (на прикладі конкретної політичної партії).
2. Рекрутування лідерів політичних партій: порівняльний аналіз (на прикладі двох політичних партій).
3. Британська модель рекрутування політичних лідерів.
4. Партійні «фільтри» у США.

Питання для самоконтролю

1. Гільдійське та антрепренерське рекрутування.
2. Система мотивації для членів та прибічників політичної партії.
3. Роль прихильників політичної партії у виборчому процесі.
4. Прихильники політичної партії як її кадровий резерв.

Література: [1, 2, 3; 4, 7]

Тема 8. Складові процесу партійного будівництва. Організаційна структура політичної партії

1. Розподіл повноважень та сфер відповідальності у політичній партії.
2. Алгоритм створення партійного осередку.
3. Моделі внутрішньопартійної демократії (О.Нідермайер).
4. Сателітні непартійні структури.

Тематика рефератів

1. Організаційно оформлені та організаційно не оформлені політичні партії: порівняльний аналіз.
2. Організаційна структура політичної партії (на вибір одна з українських політичних партій).
3. Особливості організаційної структури Республіканської та Демократичної партій США.

Питання для самоконтролю

1. «Інформативна провідність» політичної партії.
2. Функціональна структура виконавчого органу партії.
3. Типові помилки при створенні партійного осередку.

Література: [1, 2, 4, 5, 25, 26, 30].

Тема 9. Складові процесу партійного будівництва. Партійний фандрайзинг

1. Фандрайзинг як невід'ємна складова політичного маркетингу.
2. Публічний та цільовий види залучення коштів.
3. Проблема ресурсного забезпечення партії: умови її вирішення.

4. Фінансування «під кандидата» як метод ресурсного забезпечення.
5. Правила організації та проведення заходів зі збору коштів.

Тематика рефератів

1. Механізм контролю за фінансуванням політичних партій.
2. Законодавче регулювання політичного фандрайзингу (на прикладі двох країн).
3. Політична партія як суб'єкт фандрайзингу.
4. Громадська думка - ресурс партійного фандрайзингу.
5. Проблема публічності процесу партійного фандрайзингу.

Питання для самоконтролю

1. Кампанія зі збору коштів на потреби політичної партії.
2. Основні проблеми партійного фінансування в Україні.
3. Основні тенденції фінансування сучасних політичних партій.
4. Принцип прозорості фінансування партійної діяльності.

Література: [1, 4, 6, 29, 35].

Тема 10. Архітектура управління сучасною політичною партією

1. Особливості використання сучасних інформаційних технологій в управлінні політичною партією.
2. Органи управління політичної партії.

Тематика рефератів

1. Принципи управління політичною партією (на прикладі однієї політичної партії).
2. Алгоритм прийняття рішень у політичній партії.
3. Бюрократична парадигма в управлінні політичними партіями.

Питання для самоконтролю

1. Використання принципів й технологій менеджменту у діяльності політичних партій.
2. Проблема ефективності управління політичною партією.
3. Індикатори оцінювання управління політичною партією.

Література: [1, 2, 4, 7, 23].

Тема 11. Імідж політичної партії: особливості формування та просування

1. Способи посилення іміджевих характеристик політичної партії.
2. Критерії ефективності партійного іміджу.
3. Структура іміджу політичної партії: основні складові.
4. Позичіонування політичної партії: основні прийоми.

Тематика рефератів

1. Імідж політичної партії: критичний аналіз (на прикладі однієї з українських політичних партій).
2. Формування іміджу політичної партії: основні етапи.
3. Імідж лідеру як складова іміджу політичної партії.
4. Імідж політичної партії та імідж її лідера: взаємозв'язок та взаємозалежність.
5. Роль ЗМІ в процесі формування іміджу політичної партії.

Питання для самоконтролю

1. Фактори, що впливають на імідж політичної партії.
2. Функціональне навантаження іміджу політичної партії.
3. Основні прийоми з нейтралізації політичних опонентів.
4. Технології створення іміджу політичної партії.

Література:[10, 13, 19, 31].

Тема 12. Основні напрямки діяльності політичної партії.

1. Продукти інформаційно-аналітичних відділів політичної партії.
2. Протестні та непротестні масові акції.
3. Основні принципи розробки та правила поширення пропагандистських матеріалів.

Тематика рефератів

1. Формування громадської думки як один з напрямків діяльності політичної партії.
2. Алгоритм агітаційної партійної роботи.
3. Способи взаємодії політичних партій з виборцями.

Питання для самоконтролю

1. Моніторинг інформації як підґрунтя аналітичної діяльності партійної організації.
2. Агітаційний напрямок діяльності політичної партії: загальна характеристика.
3. Електоральна діяльність політичної партії.

Література: [1, 2,3, 4, 5, 8]

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Малкин Е., Сучков Е. Политические технологии. – М. «Русская панорама», 2006. – 680 с.
2. Мейтус В.Ю. Политическая партия: стратегия и управление/ В.Ю. Мейтус, В.В.Мейтус. - К.: Эльга; Ника-Центр, 2008. – 400 с.
3. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навчальний посібник / За ред. М.І. Обушного. – К.: Арістей, 2006. – 432 с.
4. Партийне управління і вибори. Як розбудувати партію: посібник для політичних партій [Електронний ресурс] Режим доступу: [osf.org.ua>data>18.04.2012-2.pdf](http://osf.org.ua/data/18.04.2012-2.pdf)
5. Побудова ефективної політичної партії /упоряд. І.Підлуська, О.Грязнова, В.Замятін. – К.: Фонд «Європа ХХІ», 2003. – 288 с.
6. Радченко О. Технологія партійного будівництва: Теорія і практика / О.Радченко. – Луганськ: Райдуга, 2007. – 160 с.
7. Хесс Х. Практическая работа в партии. Справочное руководство: Справочник: Пер. с англ. – М.: Европа, 2005. – 160 с.
8. Herbut R. Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych / Ryszard Herbut.-Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002. – 224 s.

Додаткова

9. Анкерсмит Ф.Р. Эстетическая политика. Политическая философия по ту сторону факта и ценности / пер. с англ. Д.Кралечкина; под науч. ред. И.Борисовой; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 432 с.

10. Антемяк В.Д. Комунікаційний потенціал іміджу політичних партій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://infkonf.org/antemyuk-vd-komunikatsiyniy-potentsial-imidzhu-politichnih-partiy/html>.
11. Ашкеров А.Ю., Бударрагин М.А. Основы теории политических партий. – М., 2007. – 264 с.
12. Головатий, М.Ф. Класи і партії: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. – 144 с.
13. Гонюкова, Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз: монографія / Л.Гонюкова. – К.: НАДУ, 2009. – 392 с.
14. Дзоло Д. Демократия и сложность: реалистический поход / пер. с англ. А.А.Калинина (предисловие, гл. I – IV), Н.В.Эдельмана (гл. V, заключение), М.А.Юсима (предисловие к русскому изданию)? Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 320 с.
15. д'Эйхталь Е. Алексис Токвиль и либеральная демократия: Пер. с фр. / Под ред. и с предисл. Н.И. Кареева. Изд. 4 – е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2021. – 160 с.
16. Дюверже М. Политические партии [Текст] / М.Дюверже; пер. с фр. – М.: Акад. проект, 2002. – 560 с.
17. Жижек С. Возвышенный объект идеологии / Пер. с англ. В.Софронов. – М.: Издательство «Художественный журнал», 1999.- 236 с.
18. Зульцбах В. Основы образования политических партий. – М.: Европа, 2006. – 312 с.
19. Игнаци П. Партии и демократия в постиндустриальную эпоху // Политическая наука. – 2010. - № 4.
20. Исаев Б.А. Теория партий и партийных систем: Учеб. пособие. – М.: АспектПресс, 2008. – 367 с.

- 21.Корабльова В.М. Соціальні смисли ідеології: Монографія / В.М.Корабльова. – К. ВАДЕКС, 2014. – 350 с.
- 22.Лещенко В.М. Особливості становлення української багатопартійності в умовах суспільної трансформації / В.М.Лещенко //Стратегічні пріоритети. – 2009. – Вип. 1(10) – С. 22-28.
- 23.Меркотан К. Партії у системі політичного менеджменту / К.Меркотан // Сучасна українська політика: політики та політологи про неї. Спецвипуск: Політичний менеджмент. – 2008. – С. 118-126.
- 24.Мароко В.В. Періодизація партійного будівництва в сучасній Україні та формування партійних структур (1996-2009) / В.В.Мароко // Наукові записки історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. 28. – С. 326-331.
- 25.Нідермайер О. Внутрішньопартійна демократія // Політичні партії в демократичному суспільстві. – К., 2001. – 126 с.
- 26.Основні процедури внутрішньопартійної демократії. Аналітичний огляд / Підготовлено С.Г.Конончук, О.А.Ярошем / Український незалежний центр політичних досліджень. – К., 2012 [Електронний ресурс].
Режим доступу: http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/party_democracy2012.pdf
- 27.Острогорский М.Я. Демократия и политические партии. – М.: РОССПЭН, 1997. – 640 с.
- 28.Партійне законодавство та розвиток політичних партій в Україні – К.: НІСД, 2015. – 20 с.
- 29.Пелицино Р. «Картельная» партийная система [Електронний ресурс]
Режим доступу: <http://www.russ.ru/Mirovaya-povestka/Kartel-naya-partijnaya-sistema>.
- 30.Питання ефективної комунікації політичних партій з виборцями в контексті формування публічної політики: пріоритети розвитку / Ю.Тищенко, Я.Варивода, С. Конончук та ін. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2007. – 80 с.

31. Политическая имиджология / Под ред. А.А.Деркача, Е.Б. Перельгиной и др. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 400 с.
32. Постол, О.Є. Політичні партії як об'єкт політичної філософії / О.Є. Постол, А.А. Постол // Держава і право. Юрид. і політ. науки / голова редкол. Ю.С.Шемшученко, 2010. – Вип. 47. – С. 695-702.
33. Ребкало В.А., Шкляр Л.Є. Політичні інститути в процесі реформування системи влади. – К.: Вид-во НАДУ. – Міленіум, 2003. – 172 с.
34. Сморгунов Л.В. Сравнительная политология: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения. – СПб.: Питер, 2012. – 448 с.: ил.
35. Фінансування політичних партій. – К.: «Молодіжна Альтернатива», 2004. – 56 с.
36. Шайгородський Ю. Багатопартійність і проблеми ідеологічної ідентифікації / Ю.Шайгородський, К.Меркотан // Політичний менеджмент. – 2006. - №1(16). – С. 176-182..
37. Katz R., Mair P. Cadre, Catch-All or Cartel? A Rejoinder // Party Politics. 1996. Vol. 2. № 4.
38. Katz R.A Theory of Parties and Electoral Systems. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1980.
39. Maisel L. Sandy. American Political Parties and Elections. Oxford University Press, 2007. – 190 p.
40. Michels R. Political parties. A sociological study of oligarchical tendencies of modern democracy / Robert Michels ; translated by Eden and Cedar Paul. – Kitchener :Batoche Books, 2001. – 266 p.
41. Ranney A. The Concept of party / A.Ranney // Political Research and political Theory. – Cambridge, 1968. – P. 10-15.
42. Sartory G. Parties and Party Systems. Vol. 1: A Framework for Analysis, Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- Scarrow, Susan. Political parties and democracy in theoretical and practical perspectives. Implementing intra-party democracy / Susan Scarrow. – The

National Democratic Institute for International Affairs. [Электронный ресурс].

Режим

доступу: http://www.Accessdemocracy.org/files/1951_polpart_scarrow_110105.pdf